

Het geheim van onze universiteiten

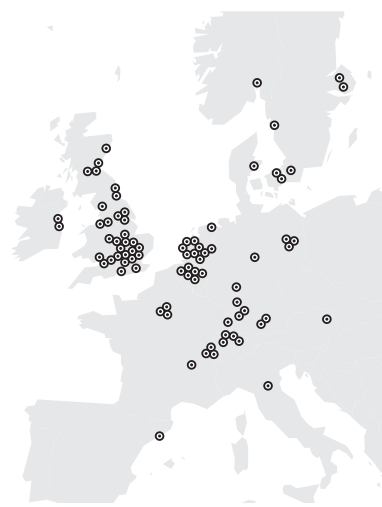
Sijbolt Noorda

‘Waarom houden jullie het geheim dat jullie zo ontzettend goed zijn in interuniversitaire samenwerking?’

10

Figuur 1

HET METROPOLITANE PROGRAMMA

Top Universiteiten in Europa

Met haar zes miljoen inwoners, internationale oriëntatie en relatief goed opgeleide bevolking, is de Randstad een metropolitaan gebied vergelijkbaar met bijvoorbeeld Washington/Baltimore, Boston e.o. en Toronto e.o. In de Randstad functioneren zes internationaal erkende, goed aangeschreven onderzoeksuniversiteiten die behoren tot de internationale top. Het Erasmus Medisch Centrum behoort tot de beste medischklinische onderzoeksinstellingen ter wereld. Hetzelfde geldt voor sterrenkunde in Leiden.

Wetenschappelijk onderzoek, de uitwisseling van kennis en de onderlinge competitie van onderzoekers, speelt zich in toenemende mate af op wereldschaal. Wie mee wil doen in de hoogste regionen, moet zich op wereldniveau dus zichtbaar manifesteren en rekruteren. Dit is een kwestie van relaties, reputatie en schaalgrootte. Het is in de Randstad en voor Nederland niet mogelijk en ook niet nodig om op elk terrein van wetenschap op dit niveau mee te doen. Een brede laag van onderzoek en een staf met actuele wetenschappelijke kennis is weliswaar een voorwaarde voor goed onderwijs, maar hiervoor is niet steeds grootschalig, exploratief en toekomstgericht onderzoek nodig. Maar als daarvoor wél gekozen wordt, moet het op hoog niveau gebeuren. Dan moet men ook verbonden zijn met de beste concurrenten in de rest van de wereld. Indirect profiteert ook het onderwijs van de relaties die op dat niveau van onderzoek bestaan. Het succes van de Nederlandse universiteiten is een gevolg van de combinatie van beide taken, onderwijs en toponderzoek, en daarmee de uitwisseling tussen studenten en onderzoekers, in hetzelfde huis. Anders dan in veel Europese landen die wetenschappelijk onderwijs en het beste onderzoek gescheiden hebben georganiseerd.

Maar misschien nog wel belangrijker is dat we samenwerken. De meeste afzonderlijke onderzoeksgroepen in Nederland zijn wel goed, maar aan de kleine kant om internationaal echt zichtbaar te zijn. Vanuit dit besef heeft men uit welbegrepen eigenbelang gekozen voor intensieve samenwerking. Dit talent voor samenwerking is internationaal vermaard. Ellis Rubinstein, president van The New York Academy of Sciences, zei onlangs in gesprek met de Tweede Kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: ‘waarom houden jullie het geheim dat jullie zo ontzettend goed zijn in interuniversitaire samenwerking? Dat is precies waar het hier in Amerika aan ontbreekt. Bij ons is het allemaal competitie wat de klok slaat. Iedereen gaat voor zichzelf. Wij moeten leren dat je dat allebei kunt doen. Competitie heeft haar beperkingen’.

De samenwerking in Nederland heeft zowel praktische als inhoudelijke motieven. De sterrenkundigen in Leiden werken samen met hun collega’s in Amsterdam, Utrecht en Groningen en gezamenlijk vormen ze één van de vijf beste centra in de sterrenkunde ter wereld. Samen ontwikkelen ze on-

12

Hoger opgeleiden zijn de sleutel voor een vitale, open samenleving en wetenschappelijk onderzoek is de sleutel voor de bedrijvigheid van de toekomst. Daarbij zijn innovatie en creativiteit in internationale verbanden van groot belang. De complexe en veelzijdige structuur van de vele verschillende universiteiten in Nederland is een sterk punt. Maar deze kwaliteit moeten we wel beter zichtbaar maken en intensiveren door op de juiste schaal beslissingen te nemen en te investeren en door te werken aan gevarieerde clusters en netwerken.

11

HET METROPOLITANE PROGRAMMA

derzoeksprogramma’s, leiden ze promovendi op, maar reserveren ook tijd bij de Hubble-telescoop. Zo worden dus echt krachten gebundeld. Twee andere voorbeelden van samenwerkingsvormen zijn het Tinbergen Instituut en de Duisenberg School of Finance, scholen voor economisch onderzoek op basis van samenwerkingen tussen de Erasmus Universiteit, de VU en de UvA. Bij de tweede, die specifiek gericht is op *finance*, doen ook de universiteit van Tilburg en een aantal grote banken mee.

Echter, de presentatie en de reputatie van de beste universiteiten laten nog te vaak te wensen over. De collectieve kwaliteiten kunnen beter zichtbaar worden gemaakt en de samenwerkingsvormen geïntensiveerd. De combinatie van UvA en VU, inclusief de Amsterdamse NWO en KNAW-instituten, zou een topspeler van wereldformaat opleveren. Illustratief is het voorbeeld van Kopenhagen. In Denemarken zijn drie jaar geleden de meeste nationale onderzoeksinstituten gefuseerd met drie universiteiten. Hierdoor is de universiteit van Kopenhagen ineens een veel sterkere speler geworden. Het gaat hierbij overigens nadrukkelijk niet om de grootte of omvang. Imperia bouwen heeft geen zin en qua studentenaantallen zijn de Nederlandse universiteiten vaak al te groot. We moeten juist kleinschaliger leren werken. Evenmin heeft het zin om vestigingsplaatsen te concentreren. Nee, het geheim ligt in het vormen van gevarieerde clusters en kwalitatieve bundelingen: netwerkintensivering. In die zin is de configuratie in de Randstad, met vele verschillende universiteiten dichtbij elkaar, een enorme kans. Maar de universiteiten moeten het wel willen.

Dit betekent ook dat we moeten investeren en beslissen op de juiste schaal, en met meer partners dan universiteiten alleen. Alleen kijken naar het lokale belang binnen de gemeentegrenzen is funest. Huisvesting voor internationale studenten en wetenschappers moet niet worden beoordeeld op de kaart van Zuid-Holland maar op de kaart van Europa. Overigens ligt niet alleen in Nederland dit type beslissingen in handen van de laagste overheden. In New York hebben ze met dezelfde problematiek te maken. In die zin staan we voor dezelfde uitdagingen. Het gaat er dus om de handen ineen te slaan. En dat gebeurt gelukkig ook, en in toenemende mate. Wanneer Rotterdam en Delft zeggen ‘wij zijn conceptueel één universiteit’ maken ze optimaal gebruik van de kansen die het netwerk van universiteiten in de Randstad biedt. Het geheim van het succes ligt in kwalitatieve bundelingen, gevarieerde clusters en intensieve netwerken die vervolgens wel in samenhang en eensgezind worden gepresenteerd. Dat bevordert de reputatie in de directe omgeving van de Randstad en evenzeer internationaal.

13

Sijbolt Noorda is voorzitter van de Vereniging van Universiteiten (VSNU) en doceert aan de Universiteit van Amsterdam. Eerder was hij collegevoorzitter van deze universiteit. Hij studeerde en promoveerde aan de Vrije Universiteit Amsterdam, Universiteit Utrecht en de Union Theological Seminary/Columbia University New York. Hij zit namens Nederland in de Council van de European University Association.